

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

Розробники: Кузьменко Т.М., к.соц.н., доц., доцент кафедри соціальних структур та соціальних відносин.

ЗАТВЕРДЖЕНО
В.о. зав. кафедри соціальних структур та соціальних відносин
_____ Куценко О.Д.
(підпис) (прізвище та ініціали)
Протокол № 16 від « 26 » 08 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соціологія неформальних економічних відносин

для студентів

галузь знань 05 - соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціальні технології»
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання денна
Навчальний рік 20 __/20 __
Семестр 7
Кількість кредитів ECTS 3
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю залік

Викладачі: к.соц.н., доц. Кузьменко Т.М.

Пролонговано: на 20 __/20 __ н.р. _____ (« __ » 20 __ р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20 __/20 __ н.р. _____ (« __ » 20 __ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2020

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол від «28» серпня 2020 року №1

Голова науково-методичної комісії _____ Червінська Т.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – формування знання про предмет, структуру, історію, понятійний апарат, основні теоретичні напрями та дослідницькі методи соціології неформальних економічних відносин.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* загальні поняття з історії та теорії соціології, поняття, які описують соціальні проблеми сучасного суспільства, які закладають загальні уявлення про соціальний інститут та соціальну норму, соціальну взаємодію, девіацію, теорії соціальні технології та їх застосування.

2. *Вміти* оперувати поняттєво-категоріальним апаратом соціології; застосовувати методи збору соціологічних даних, аналізувати соціальні явища, робити обґрунтовані висновки та узагальнення.

3. *Володіти навичками* самостійного пошуку та критичного опрацювання теоретичних та емпіричних джерел за темою та науковою проблемою.

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальна дисципліна "Соціологія неформальних економічних відносин" є складовою освітньої програми "Соціальні технології" за освітнім ступенем «бакалавр», галузі знань 05 - соціальні та поведінкові науки, зі спеціальності 054 Соціологія. Вона відноситься до вибіркового блоку "Соціальні технології економічної сфери: менеджмент та маркетинг", що забезпечує отримання фахових компетентностей. Предметом дослідження є неформальні економічні відносини як різновид соціальних відносин. Дисципліна передбачає ознайомлення з основними проблемами та питаннями сучасної соціології неформальних економічних відносин.

4. Завдання дисципліни: ознайомлення з теоретичними засадами аналізу неформальних економічних відносин; з категоріально-понятійним апаратом соціології неформальних економічних відносин; характеристикою особливостей неформальних економічних відносин в сучасному українському суспільстві; характеристика перспектив розвитку неформальних економічних відносин в Україні.

Це спрямовано на формування наступних компетентностей:

- СК10. Здатність використовувати соціальні технології з метою моніторингу стану соціального середовища та вирішення нагальних соціальних проблем.
- СК15. Навички застосування соціальних технологій для оцінювання потенціалу організації та управління соціально-економічними відносинами.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1. знати				
1.1	Категоріальний апарат соціології неформальних економічних відносин. Специфіку неформальних відносин та неформальних економічних відносин. Характерні ознаки неформальних груп, організації та інститутів	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота, презентація, тест, контрольна робота	10
1.2	Сутність поняття, ознаки неформальної економіки як соціального інституту. Види та форми неформальної економіки. Причини її розвитку.	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота, презентація, контрольна робота	5
1.3	Поняття та характеристики домогосподарства, домашньої економіки і домашньої праці. Соціологічне трактування рольової диференціації в домашньому господарстві	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота, презентація, тест, контрольна робота	10

1.4	Економічний та соціологічний підходи до вивчення корупції. Види і прояви корупції. Позитивні та негативні економічні та соціальні наслідки корупції	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота, презентація, контрольна робота	5
1.5	Характеристики неформальної зайнятості населення України в умовах економічної кризи. Причини та перспективи. Ефективні соціальні технології подолання тіньової зайнятості населення, враховуючи соціально-демографічні особливості різних соціальних груп.	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь, доповнення, аналітичне завдання, письмова самостійна робота, презентація, тест, контрольна робота	10
2. вміти				
2.1	Використовувати соціальні технології з метою моніторингу стану залученості до неформальних економічних відносин різних соціально-демографічних та професійних груп суспільства	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення аналітичне завдання письмова самостійна робота презентація	10
2.2	Характеризувати сучасну домашню економіку, на основі емпіричної оцінки, визначати тенденції та рівномірність трудового навантаження подружжя в домашній економіці; специфіку домашньої економіки у великих містах і малих населених пунктах	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення аналітичне завдання письмова самостійна робота презентація	10
2.3	Характеризувати економічний та соціологічний підходи до вивчення корупції. Аналізувати кількісну та якісну соціологічну інформацію щодо поширення та причин корупції в сучасному суспільстві та Україні. Визначати ефективність соціальних технологій подолання корупції та тіньової зайнятості населення, враховуючи соціально-демографічні особливості різних соціальних груп.	лекції, практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення аналітичне завдання письмова самостійна робота презентація	10
3. комунікація				
3.1	Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології під час збору інформації для виконання начальних завдань зокрема підготовки та презентації матеріалу	практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення аналітичне завдання презентація тест	10
4. автономність та відповідальність				
4.1	Визначати та пропонувати соціальні технології для формування кадрового потенціалу організації, на основі аналізу теоретичних та емпіричних результатів дослідження неформальних відносин в неформальних та формальних групах та організаціях	практичні заняття, завдання з самостійної роботи	аналітичне завдання презентація	10
4.2	На основі аналізу кількісної та якісної соціологічної інформації щодо неформальних економічних відносин в сучасному суспільстві визначати ефективні соціальні технології в роботі з різними суб'єктами соціальної взаємодії	практичні заняття, завдання з самостійної роботи	усна відповідь доповнення аналітичне завдання презентація	10

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)											
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	4.1	4.2	
Демонструвати вміння володіти відповідними методами та формами соціальних технологій залежно від потреб суб'єктів соціальної взаємодії (PH18).		+	+			+	+	+	+	+	+	+
Визначати та запроваджувати соціальні технології оцінювання потенціалу організації та управління соціально-економічними відносинами (PH19).	+			+		+	+				+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

А) семестрове оцінювання:

Форми контролю	Частина I			Частина II			Всього балів	% відсоток у підсумковій оцінці	PH (Д)
	Теми 1-4			Теми 5-8					
	Бали за 1 роботу	Кількість робіт	Загальна кількість балів	Бали за 1 роботу	Кількість робіт	Заг. Кількість балів			
усна відповідь	5	4	20	5	4	20	40	20	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5; PH (Д)2.1; PH (Д)2.2; PH (Д)2.3; PH (Д)3.1; PH (Д)4.2
доповнення	2	3	6	2	3	6	12	6	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5; PH (Д)2.1; PH (Д)2.2; PH (Д)2.3; PH (Д)3.1; PH (Д)4.2
аналітичне завдання	5	2	10	5	2	10	20	10	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5; PH (Д)2.1; PH (Д)2.2; PH (Д)2.3; PH (Д)3.1; PH (Д)4.1; PH (Д)4.2
письмова самостійна робота	6	3	18	6	3	18	36	18	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5; PH (Д)2.1; PH (Д)2.2; PH (Д)2.3
презентація	8	2	16	8	2	16	32	16	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5; PH (Д)2.1; PH (Д)2.2; PH (Д)2.3; PH (Д)3.1; PH (Д)4.1; PH (Д)4.2
контрольна робота	30	1	30	30	1	30	60	30	PH (Д)1.1; PH (Д)1.2; PH (Д)1.3; PH (Д)1.4; PH (Д)1.5
Всього			100			100	200 /2= 100	100	

Оцінювання за формами контролю¹:

Форми контролю	Частина I		Частина II	
	Теми 1-4		Теми 5-8	
	Min. – 60 балів	Max. – 100 балів	Min. – 60 балів	Max. – 100 балів
усна відповідь	12	20	12	20
доповнення	3,6	6	3,6	6
аналітичне завдання	6	10	6	10
письмова самостійна робота	10,8	18	10,8	18
презентація	9,6	16	9,6	16
контрольна робота	18	30	18	30
всього	60	100	60	100

Б) підсумкове оцінювання: залік. Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум – **60 балів** (за кожною частиною окремо і в середньому за дві частини, щоб отримати залік, потрібно обов'язково виконати з оцінкою, не нижче за мінімальну: аналітичні завдання, контрольні роботи, підготувати презентації).

7.2 Організація оцінювання:

Робота на практичних заняттях оцінюється по факту проведення занять, бали накопичуються протягом семестру.

Контрольна робота №1 виконується на практичному занятті протягом наступного тижня після вивчення Тем 1-4.

Контрольна робота №2 виконується на практичному занятті протягом наступного тижня після вивчення Тем 5-8.

Письмова самостійна робота - це вид самостійної роботи, який студенти виконують на лекційних та практичних заняттях.

Аналітичне завдання №1. За схемою письмово студенти аналізують наукову статтю з проблеми неформальних відносин. Підкреслюють по тексту категорії соціології економіки (не більше 10). Дають визначення 3 категоріям за соціологічним словником. Визначають функції соціології, які відображаються через даний матеріал. Одну характеризують. Термін виконання завдання студентами – на перше практичне заняття. Студенти виступають на практичному занятті та здають письмово виконане завдання викладачеві.

Аналітичне завдання №2. Підібрати хрестоматійний матеріал до теми: «Неформальні соціальні інститути. Формальні та неформальні норми». Письмово поставити запитання до тексту та зробити узагальнення по змісту матеріалу. Термін виконання завдання студентами – на практичне заняття до теми 4. Студенти виступають на практичному занятті та здають письмово виконане завдання викладачеві.

Аналітичне завдання №3. Підготуйте рецензію на одну із наукових статей на тему: "Соціологія неформальних економічних відносин". Мінімальний обсяг рецензії – 2 сторінки друкованого - тексту (Times New Roman, 14 кегль, - міжрядковий інтервал – 1,5), максимальний обсяг – 3 сторінки.

¹ Див. Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу від 1 жовтня 2010 року, а також Розпорядження ректора «Про методику розрахунку підсумкової оцінки дисциплін, які читаються два і більше семестри» від 29 вересня 2010 року

Аналітичне завдання №4. Виконайте міні-дослідження на тему: «Корупція як соціальне явище». Охарактеризуйте економічний та соціологічний підходи до вивчення корупції. Проаналізуйте кількісну та якісну соціологічну інформацію щодо причин корупції в сучасному суспільстві та Україні. Визначте ефективність соціальних технологій подолання корупції. *Термін виконання завдання студентами* – на практичне заняття до Теми 7. «Корупція. Економічний та соціологічний підходи до вивчення корупції. Види і прояви та функції корупції. Корупція в повсякденному житті. Дослідницькі проекти».

Презентація №1. Студенти готують презентації на тему: «Дослідження неформальних відносин в неформальних та формальних групах та організаціях». За власним планом, на основі аналізу теоретичних та емпіричних результатів дослідження неформальних відносин в неформальних та формальних групах та організаціях, з зазначенням джерел, які використали, з питаннями до аудиторії по темі та пропозиціями щодо запровадження соціальних технологій для формування кадрового потенціалу організації. *Термін виконання завдання студентами* – презентують матеріали на практичному занятті до теми 3 «Дослідження неформальних відносин в неформальних та формальних групах та організаціях».

Презентація №2. Студенти готують презентації на тему: «Неформальні соціальні інститути. Формальні та неформальні норми». За власним планом, на основі аналізу теоретичних та емпіричних результатів дослідження неформальних соціальних інститутів та неформальних норм», з зазначенням джерел, які використали, з питаннями до аудиторії по темі. *Термін виконання завдання студентами* – презентують матеріали на практичному занятті до теми 4 «Неформальні соціальні інститути. Формальні та неформальні норми».

Презентація №3: Студенти готують презентації до теми: «Домашня економіка. Поняття домогосподарства, домашньої економіки і домашньої праці. Специфіка домашньої економіки». За власним планом, здійснити характеристику сучасної домашньої економіки, на основі емпіричної оцінки, визначити тенденції та рівномірність трудового навантаження подружжя в домашній економіці; специфіку домашньої економіки у великих містах і малих населених пунктах. Зазначити використані джерела, питання до аудиторії. *Термін виконання завдання студентами* – презентують матеріали на практичному занятті до теми 6 «Домашня економіка. Поняття домогосподарства, домашньої економіки і домашньої праці. Специфіка домашньої економіки».

Презентація №4 на тему "Неформальна зайнятість населення України в умовах економічної кризи". Проаналізувати стан залучення до неформальних економічних відносин різних соціально-демографічних та професійних груп сучасного українського суспільства. На основі аналізу кількісної та якісної соціологічної інформації визначити ефективні соціальні технології подолання тіньової зайнятості населення, враховуючи соціально-демографічні особливості різних соціальних груп. Презентації надсилаються викладачу та презентуються на семінарі. *Термін виконання завдання студентами* – на семінарське заняття до Теми 8. «Неформальна зайнятість населення України в умовах економічної кризи».

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Частина 1.				
1.	Соціологія неформальних відносин	2	2	7
2.	Неформальні відносини: поняття, види, функції	2	2	7
3.	Дослідження неформальних відносин в неформальних та формальних групах та організаціях	2	2	7
4.	Неформальні соціальні інститути. Формальні та неформальні норми.	2	2	6
Контрольна робота 1			2	
Частина 2.				
5.	Соціологія неформальних економічних відносин. Види неформальних економічних відносин. Неформальна економіка.	2	2	7
6.	Домашня економіка. Поняття домогосподарства, домашньої економіки і домашньої праці. Специфіка домашньої економіки.	2	2	7
7.	Корупція. Економічний та соціологічний підходи до вивчення корупції. Види і прояви та функції корупції. Корупція в повсякденному житті. Дослідницькі проекти	2	2	6
8.	Неформальна зайнятість населення України в умовах економічної кризи.	2	2	7
Контрольна робота 2			2	
Всього		16	20	54

Загальний обсяг **90 год.** в тому числі:

Лекції – **16 год.**

практичні заняття – **20 год.**

Самостійна робота – **54 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основа:

1. Барсукова С. Ю. Неформальна економіка: курс лекцій / С. Ю. Барсукова. - Москва: Высшая школа економіки, 2013.
2. Варга Н. І. Соціальні практики неформальної зайнятості населення прикордонного регіону України: соціокультурний контекст. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології». – Класичний приватний університет, Запоріжжя; Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020. <https://cutt.ly/2EdJxEQ>

3. Громадянське суспільство vs. корупція в Україні. — Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. — 240 с. (С.74-185) <https://cutt.ly/pEdJjdQ>
4. Інституційне середовище неформальних трудових відносин в Україні: масштаби, динаміка, наслідки [Текст] / О. Пищуліна, Т. Юрочко ; Центр Разумкова. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Zaynat.pdf
5. Лукашевич М. П. Соціологія економіки: Підручник. — К.: Каравела, 2005. — 288 с.
6. Радаев В. В. Экономическая социология [Текст]: учебное пособие для вузов. — М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2009.
7. Результати опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність» <https://cutt.ly/AEdJp1N>
8. Сапелкін Ю. Корупція в Україні: сутність, умови існування, механізми протидії / Ю. Сапелкін // [монографія]. — Львів, Простір-М. 2016.
9. Социология неформальных отношений: экономика, политика, культура / Коллективная монография под ред. В.А.Давыденко — Тюмень: ТГУ, «Вектор-Бук», 2012.
- 10. Додаткова:**
1. Ангелко І.В. Неформальна зайнятість населення України в сучасних умовах [Текст] / І.В. Ангелко // Український соціум. — 2010. — №3. — С.124-132.
2. Антонова О. Р. Конституційно-правове регулювання шлюбу та в американських та азіатських державах / //Державне управління. - 2019. - №8 — С. 111-115. - <https://cutt.ly/gEdHJbZ>
3. Балакірева О. М. Тіньові доходи та інші позаправові практики населення: масштаби та динаміка // Український соціум, 2015, 3(54): С. 146-157 <https://cutt.ly/2EdJwZ3>
4. Балакірева О. М., Локтева І. І. Неформальна зайнятість, дискримінація при працевлаштуванні та виміри людського капіталу // Український соціум, 2018, 4(67): 35-52 <https://cutt.ly/9EdH6Am>
5. Близнюк В. В. Неформальна зайнятість: ризики та наслідки для українського ринку праці / Український соціум, 2020, 1(72): 108-122 <https://cutt.ly/nEdH4nE>
6. Бова А. Transparency International: індекс сприйняття корупції // Політичний менеджмент. — 2004. - №1. — С. 129-143.
7. Варга Н. І. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класичний приватний університет. - Випуск 85. 2020. С.92–104 <https://cutt.ly/MEdH2NI>
8. Висмудек І. Соціологічні опитування, інтерв'ю та інші методи збору даних / Інститут філософії та соціології Польської академії наук / Лона Висмудек <https://cutt.ly/jEdG3gR>
9. Гук Л.П., Гнучка нестандартна зайнятість: систематизація форм і використання на ринку праці України <https://cutt.ly/0EdHsWu>
10. Деркач С., Карпова О., Леончук О., Луцки В. Практичний посібник щодо роботи з викривачами для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції <https://cutt.ly/sEdHMCq>
11. Івашина С. Ю, Івашина О. Ф. Інституціональна економіка: навчальний посібник / С. Ю. Івашина, О. Ф. Івашина. — Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2018. — 132 с. <https://cutt.ly/9EdHoT8>
12. Коваль О. Негативні тенденції та низька обізнаність: кілька тез про дослідження від НАЗК. — Травень. - 19, 2020 <https://cutt.ly/GEdHt0E>
13. Корупційні практики в Україні: сприйняття VS реальний досвід громадян <https://cutt.ly/EEdHVLq>
14. Мімандусова Г. Індекси економічної свободи // Методологія та методика визначення інтегральних соціальних показників / Відп. ред. Ю.І.Сасенко. - К.: ІС НАНУ, 2004. - С.181-195.
15. Марчук А., Нестеренко О. «Оцінка виконання антикорупційної стратегії: досягнення та проблеми» <https://cutt.ly/oEdHX1a>
16. Міжнародні стандарти діяльності антикорупційних інституцій ACRECREVIEW #1, 10/2018 <https://cutt.ly/pEdHDCE>
17. Неформальні практики у формуванні посткомуністичних етнокультурних ідентичностей (інтерв'ю В.Степаненка з А.Полезе) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2018. - № 3. - С. 175-183. - Режим доступу: <https://cutt.ly/nEdHOMN>
18. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики // Пер. с англ. А.Н. Нестеренко. М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997.
19. Павленко Н.В. Неформальна зайнятість населення України <https://cutt.ly/UEdHTS4>
20. Презентація дослідження Центру Разумкова "Інституційне середовище неформальних трудових відносин в Україні: масштаби, динаміка, наслідки" <https://cutt.ly/6EdHWpi>
21. Сото Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / Пер. с англ. Б. Пинскер. - М.: Catalaxu, 1995.
22. Торжевський М.В. Детінізація зайнятості населення в Україні <https://cutt.ly/FEdHcYp>
23. Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі /Еойн Янг, Ліза Куїнн <https://cutt.ly/XEdG7qj>